

Ole Crumlin-Pedersen:

Udspændte stammebåde af eg.

Kan den udspændingsteknik, som vi kender fra de finske espin-ger, påvises i nordiske jernalderfund? Dette spørgsmål diskuteres udførligt i Bo Lindmarks store artikelserie "Förspända båtar" i Meddelanden (nr. 1, 2 og 4, 1986 og specielt i nr. 1, 1987). Lindmark har god grund til at være kritisk over for de eksempler, der er fremført herpå. For hvis han accepterer tanken, om at udspændningsteknikken har spillet en vigtig rolle i nordisk jernalders bådebyggeri, vil dette nemlig svække hans hovedtese om, at bronzealderens både er bygget som forspændte konstruktioner, baseret på langskibsforstærkninger.

Derfor er det væsentligt for Lindmark at påvise forskelle mellem de første fundmeldinger om gravbådene fra Slusegård og mine senere spredte bemærkninger om disse i forskellige artikler. Disse forskelle skyldes imidlertid, at en række slutninger om bådene, som man drog umiddelbart under og efter udgravningen, ikke har kunnet stå for en nærmere analyse. En grundig bearbejdning af alle bådgravene i dette fund er forlængst foretaget, og resultaterne heraf har ligget siden 1983 og ventet på at blive publiceret i bind III af Slusegårdpublikationen, der nu forventes udgivet 1988. Med denne publikation vil den længe savnede dokumentation af detaillerne i disse både blive alment tilgængelig. Og til den tid vil enhver kunne få dokumenteret, at der her er tale om både af eg, hvis form éntydigt lader sig forklare ud fra den udspændte stammebåds princip, og som har nære paralleller i bl.a. den i Østersøen opfiskede egebåd med spanter, der nu er på Muzeum Morskie i Gdansk og i romertids ege-stammebådene med spanter fra Vaaler Moor, Lecker Au og Egernsund.

Dette rimer tilsyneladende dårligt med de forsøg på udspænding af udsnit af "model-egebåde", som Lindmark refererer i tilslutning til sidste del af "Förspända båtar". Her er nogle 10 cm lange stykker egetræ på 9-10 cm's diameter blevet udboret svagt ekscentrisk, så godstykkelsen foroven er 4-5 mm, forneden 8 mm. Foroven er skåret en åbning på 20 mm, som han kun har kunnet udvide

til 60-65 mm, inden træet sprækkede. Forsøget er gjort med splintved, og Lindmark antager, at kærneved vil være endnu hårdere - "varför en urholkad ekstock med kärnvirke i skalet utåt de tillspetsade ändskeppen troligen inte kan vidgas nämvärt utan att spricka".

Det er en sympatisk tanke at efterforske dette spørgsmål eksperimentelt, men der er flere væsentlige indvendinger at rette mod forsøget:

- 1) Det valgte egetræsemne svarer til et skalaforhold på ca. 1:5 i forhold til de mindre Slusegårdbåde og ca. 1:7 til de større både, mens egetræets grove struktur ikke er skalaet tilsvarende ned, men optræder i 1:1. Der skulle altså være valgt en træsort med tilsvarende karakter som eg, men med 5-7 gange finere struktur.
- 2) Prøvestykkets vægtykkelse i forhold til "stammens" diameter svarer til, hvad man møder i en stiv stammebåd eller en relativt svagt udspændt båd og ikke til en stærkt udspændt, tyndvægget båd som espingen, hvis tværsnits form er taget som udgangspunkt.
- 3) Endepartierne i en stammebåd, der udspændes, tjener til at gøre bådemnet til en kontinuert skal. I den kritiske udspændingsfase fordeles belastningerne langs hele bådens omkreds, og dette hjælper til at hindre sprækkedannelsen.

Prøvestykket er et udsnit uden ender og dermed også mere udsat for at sprække.

Bo Lindmarks forsøg kan dermed ikke bruges til at mane de udspændte stammebåde af eg tilbage i jorden eller vandet, hvorfra de kom. Et eller flere fuldskala-eksperimenter ville være værdifulde, men i betragtning af, at selv erfarne bygmestre af udspændte stammebåde ofte kom ud for, at en båd sprækkede under udspændingen og måtte kasseres (J. Hurault: Africains de Guyane, La Haye, Paris 1970, s. 72) skal vi lade være med at drage for vidtgående slutninger, hvis vi med vor manglende erfaring ikke kan nå frem til en fuldt færdig båd. Men jeg håber da, at vi en dag kan foretage dette eksperiment med en Slusegård-bådkopi.